

Erihoolekande reform

Tea Varrak

Reformijuht

Ivar Sikk

Nõunik

SOTSIAALMINISTEERIUM

INIMKESKNE ERIHOOLEKANNE 2040

Reformikava ülevaade: kuhu oleme jõudnud, miks muutust on vaja ja millist terviklahendust pakume

RIIGIKOGU SOTSIAALKOMISJON
29.09.2026

Reform algab teenuse vajajast

Kui abi viibib, ei oota lihtsalt üks nn teenusekoht täitmist. Ootab teenuse vajaja ja koos temaga ootavad ka tema lähedased.

Üks võimalik teekond tänases süsteemis

Teenuse vajaja ja pere vajavad abi, kuid peavad otsima abi- ja toetust teenusvajaduse katmiseks eri asutuste ja teenuste hulgast.

Abivajaduse hindamised korduvad, otsused võtavad aega ning tihti ei ole sobiv tugi kohe kättesaadav – põhjus nii rahastuse puudumises, kui vaba teenusekoha olemasolus.

Ootamise ajal võib teenuse vajaja toimetulek halveneda ja lähedaste hoolduskoormus kasvab.

Reformi mõte: abi peab jõudma teenuse vajajani enne, kui olukord muutub kriisiks.

Miks on reformi vaja?

Probleem on süsteemi sobimatus kaasaegsesse maailma ja teenuse osiste omavaheline sobimatus.

Teenuse sisu ei vasta vajadustele

- Toetus on killustatud: SHS-s 11 eri EHT teenuseliiki + 13 KOV teenust.
- Püsib pikk järjekord.
- Raamistik surub teenuse vajaja olemasolevasse teenusesse.
- Teenuse vajaja ja perede vajadused ja ootused on ajas muutunud.
- Teenus ei ole individuaalsest vajadusest lähtuv ja paindlik.
- Teenuse mõju teenusesaaja toimetulekule ei hinnata.

Teekond on katkendlik

- Puudub elukaareülene vaade ja teenuste vaheline liikumine on lünklik.
- Täiskasvanud teenusesaaja jääb KOV le kaugeks.
- Ei ole tagatud elukohajärgne teenuse kasutamine.
- Toimuvad korduvhindamised.
- Teenusele jõudmise protsess on aeglane.
- Exceli tabelid ja puuduv automaatne andmevahetus ei toeta teenusesaajat.

Jätkusuutlikkus on ohus

- Puudub tuleviku kindlustunne teenuse jätkuvuses.
- Puudub integreeritud sotsiaaltervishoiu vaade.
- ISTE kogemusi ei rakendata.
- Tööjõupuuduse kasv.
- Ebapiisav rahastus.
- Asutusepõhiste ööpäevaringsete teenusekohtade puudus.
- Taristu investeeringute vajadus.

Reformiga tuleb korraga parandada teenuse sisu, teekonda, vastutust, kvaliteeti, tööjõu puudust, rahastust.

Kuhu oleme reformikavaga jõudnud?

2026. aasta töö on liikunud probleemide kaardistamisest terviklahenduse väljatöötamiseni ja otsustuskohtadeni.

Tehtud

- Tuleviku prognoos on olemas.
- Kaardistatud tuleviku sihtrühmad.
- Teenusesaaja teekond ja vajadused.
- Kaardistatud teenuse komponendid.
- Kvaliteedi mõõdikud.
- Personali arendusvajadused.
- Taristu vajadused hinnatud.

Võrreldud

- Korraldusmudel - hinnatud kolme korraldusmudelit, nende tugevusi, riske ja mõju.
- Koostatud rollide ja vastutuse jaotus.

Eelistatud lahendus

- KOV i ja riigi ühine mudel: KOV korraldab teenuseid kodus ja kogukonnas ja SKA korraldab keerukat ööpäevaringset teenust.
- Kirjas mudeli ülemineku eeldused.

Veel otsustada

- Koostamisel rakenduskava koos ajakava ja vastutajatega.
- Ette tuleb valmistada õigusaktide muudatused.
- Rahastus - ja finantseerimise mudelid valmimas.
- Andmearendused.
- KOV de valmisolek kaardistamisel.

Valminud on terviklik ettepanekute pakett, mis vajab suunaotsust ja etapilist rakendamist.

Neli põhimõtet, millest reform inimese vaatest lähtub

Liigume teenusenimetuse haldamiselt inimese abi- ja toetusvajaduse tervikliku lahendamiseni.

Üks uks

Teenusesaaja ja pere ei pea ise asutuste vahel teed otsima. KOV on lähim kontakt ja senine toetaja ning juhtumikorraldaja. Pere saab jääda pereliikme rolli.

Üks ühendatud protsess

Sama abivajadust ei hinnata korduvalt. Otsustes kasutatakse ühist hindamist. Osa sihtrühma õigustatuse ja suunamisotsused pikaajalised või eluaegsed.

Paindlik teenus

Teenus kujuneb konkreetse teenuse vajaja individuaalsest vajadusest lähtuvalt ja teenuse sisu saab vajaduse muutudes kohandada. Enam ei jää praeguseid teenuse nimetusi.

Kodu ja kogukond enne asutust

Varane kodu- ja kogukonnatugi ennetab keerulisema ja kulukama toe vajadust.

Muutus peab olema tajutav lihtsama teekonna, kiirema toe, suurema valiku ja järjepideva vastutusena.

Kuidas me teame, et teenus on hea?

Kvaliteeti tuleb hinnata selle järgi, mida teenus inimese elus päriselt muudab.

Teenusesaaja vaade

- Kas teenusesaaja ja lähedane saavad rohkem ise otsustada?
- Kas igapäevane toimetulek ja osalus kogukonna elus paranevad?
- Kas teenusesaaja saab elada võimalikult kaua kodus ja kogukonnas?
- Kas lähedaste koormus väheneb?
- Kas teenuse keskkond on teenusesaajale sobiv?

Uus kvaliteedisüsteem

- Ühtsed standardid ja riiklik miinimumtase.
- Teenuse mõju mõõtmine toimetulekus, õigustes ja osaluses.
- Teenuseosutaja enesehindamine ja parendusplaan.
- Riskipõhine, õppiv ja toetav järelevalve.

Kontroll jääb vajalikuks, kuid süsteem peab õppima ja parandama teenusesaaja jaoks olulisi tulemusi.

Hea teenus vajab pädevat teenuseosutajat

Kvaliteedinõudeid ei saa lahutada töötajate olemasolust, oskustest ega teenuse tegelikust hinnast.

Põhiprobleemid

- Töötajaid on raske leida ja hoida.
- Töötasu ei konkureeri tööturul.
- Jäigad personalinõuded piiravad paindlikkust.
- Hind ei kata tegelikku kulu.

Mida muudame?

- Ajakohastame kompetentsid ja karjäärimudeli, õppekavad.
- Muudame koosseisu paindlikumaks.
- Rahastame digi- ja abitehnoloogia arendamist.

Oodatav tulemus

- Nõuded keskenduvad pädevusele ja kvaliteedile.
- Teenuseosutajal on rohkem otsustusruumi ning suurem vastutus tulemuse eest.

Paindlikkus tähendab õigete oskuste ja ressursi suunamist teenusesaaja tegeliku vajaduse järgi.

Valik: kolm võimalikku korraldusmudelit

Reformikavas analüüsiti kolme varianti. Valik puudutab nii teenusesaajat, lähedast tuge kui ka üleriigilist kindlust.

1. Praegune korraldus

- Stabiilne kuid ei lahenda põhiküsimust.
- Säilib tänane korralduse loogika.
- SKA korraldab teenust.
- Mudel on stabiilne, kuid KOV l on vähene huvi ja sidusus teenusesaajaga.
- Säilib sotsiaalteenuste dubleerimine.

2. Kõik KOV le

- Teenusesaaja keskne, aga suur rakendusrisk – KOV de valmisolek teenust pakkuda ja seda ennekõike väheneva rahvastiku tõttu.
- Kohalik seotus suureneb, kuid KOV de võimekus on ebaühtlane ja keerukate teenuste üleriigiline tagamine muutub riskiks.

3. Kahe korraldajaga mudel

- Tasakaalustatud mudel : KOV i ja riigi tugevused koos.
- KOV panustab elukaare, ennetuse ja kogukonna vaatega - üks uks.
- Riik tagab teenusesaajale ühtlase teenuse, kvaliteedi ja keerukate teenuste korralduse.

Reformikava eelistus ühendab KOV i läheduse ja riigi võime tagada keerukas abi üle Eesti.

EHT (Tulevikus: Toetuse- ja abivajadusega inimene) teenused ja rahastus

KOV üks üks (teenusesaajale) ja KOV korraldatavad teenused (va asutusepõhine ööpäevaringe)

Kodus elamist toetavad kogukonnapõhised teenuste komponendid, eluvaldkonnad (TAH)

Vaimne
tervis

Igapäevae
lu

Suhted

Vaba aeg

Hõivatus

Füüsiline
tervis

Elu-
keskkond

KOV i otsus teenusesaaja vajadusest lähtuvalt

KOV lõimitud teenus

SKA kaasamine hindamisele otsuse
tegemiseks ja suunamine

KOV sotsiaalteenused (kogukonnapõhised ja kodus pakutavad teenused)

Koduteenus

Tugiisiku teenus

Sotsiaal-
transport

Isikliku abistaja
teenus

Täisealise isiku
hooldus

Eluruumi
tagamine

Turvakodu
teenus

Varjupaiga-
teenus

Võla-
nõustamine

Üldhooldus

Teenuse rahastus alguses KOV toetusfondi kaudu (hiljem tulubaasis)

Riigieelarve pluss KOV eelarve

SKA korraldatav teenus- suure ja püsiva abi-
ning toetusvajadusega täisealine inimene, kelle vajadusi ei ole
võimalik kogukonnas piisavalt ja ohutult katta

Asutusepõhine ööpäevaringne teenus (võimalik ka KOV)

SKA rahastus riigieelarvest

SOM/SKA: Strateegilised ülesanded

Poliitika
kujundamine

Standardid ja
nõuded

Hindamise
metoodika

Rahastusreeglid

Kvaliteedi-
süsteem

Andmete
juhtimine

SOM/ SKA rahastus riigieelarvest

Mida muudatus osapoolte jaoks tähendab?

Rollid muutuvad, kuid vastutus peab liikuma koos raha, oskuste, andmete ja toega.

Teenusesaaja

Üks kontakt, vähem korduvhindamisi, vajaduspõhine teenus ja sujuvam liikumine teenuste vahel. Teenusele suunamine funktsionaalsuse ja sobivuse järgi.

KOV

Suurem roll kodus ja kogukonnas pakutavate teenuste korraldamisel, hindamisel ja juhtumikorralduses. Vähem dubleerimisi. Omastehooldajad ei jää tähelepanuta. TERVIK u võimalused. Halduskoormuse kasv.

Teenuseosutaja

Paindlikum teenuse sisu, mõju mõõtmine, selgem kulumudel ja suurem vastutus kvaliteedi eest. Otsustusõiguse ja vastutuse kasv.

SKA

Fookus keerukal asutusepõhisel ööpäevaringsel toel, üleriigilisel kvaliteedil ja süsteemi juhtimisel. KOV de nõustamis- ja toetamise rolli kasv.

Reform peab olema osapooltele teostatav, kuid keskmesse jääb teenusesaaja õigus saada vajalikku abi.

Peamised riskid ja kuidas neid maandada

Enne vastutuse muutmist peavad koos olema õigus, raha, andmed, kompetents ja kohalik valmisolek.

KOV de ebaühtlane võimekus

Valmisoleku kriteeriumid, etapiline alustamine, koostööpiirkonnad ja riiklik tugi.

Piirkondlik ebavõrdsus

Üleriigilised miinimumstandardid, rahastuse tagamine ja riiklik seire.

Teenusesaaja jääb süsteemide vahele

Üks juhtumikorraldaja, selge rollikaart ja vaidlust võimaldav otsustusahel.

Kompetents hajub

SKA keeruka teenuse roll, koolitus, mentorlus ja metoodiline tugi.

Teenuse katkestus

Õiguspärase ootuse kaitse ning lepingute ja rahastuse üleminekusätted.

Rakendamise tempo peab sõltuma valmisolekust ja tulemustest, mitte üksnes kalendrist.

Mida saame kohe ära teha?

Korraldusmudeli otsust ei pea ära ootama tegevustes, mis parandavad tänast süsteemi ja valmistavad ette tulevikumudelit.

Järjekord ja teenuskohad

Selge protsessiomanik, ajakohane aktiivjärjekord ning täpne ülevaade vabadest ja täidetud kohtadest. Kriitilisuse ja prognoosi arvestamine.

Hindamine ja teekond

TAH küsimustiku ja juhiste parendamine, hindajate koolitus ning rollide ja infovahetuse kirjeldamine.

Teenuse sisu ja lähedaste tugi

Teenuse komponentide kirjeldused, kodus elamist toetavad piloodid ja lähedaste nõustamise programm.

Kvaliteet ja järelevalve

Enesehindamine, mõju mõõdikute piloot ning riskipõhise ja õppiva järelevalve metoodika.

Tööjõud ja rahastus

Kompetentsiprofiilid ja koolitused, tegeliku omahinna valideerimine ning komponendipõhise hinna mudel.

Andmed ja digilahendused

Ühine andmebaas ning STAR2 arenduste prioriteetid hindamise, järjekorra ja suunamise toetamiseks.

Kohe alustatav töö vähendab halduskoormust ja parandab abi kättesaadavust ka enne korraldusmudeli muutust.

Reformikava peamised ettepanekud

Otsustamiseks esitame ühe tervikliku paketi, mitte üksikute paranduste loetelu.

1. Suunduda KOV ja riigi ühisele korraldusmudelile

2. Vajadus- ja komponendipõhine teenus

3. Üks hindamine ja üks teekond

4. Vajaduspõhine järjekord

5. Kodu- ja kogukonnatoe tugevdamine

6. Uus kvaliteedisüsteem

7. Tööjõu ja teenuseosutaja võimekus

8. Kestlik rahastus, andmed ja üleminek

Ettepanekuted toetavad üksteist. Ühe puudumine nõrgestab kogu reformi tulemust.

Rahastus: vastutus peab liikuma koos rahaga

Uus mudel vajab teenuse tegeliku kuluvajaduse, korralduskulu ja investeeringute terviklahendust.

Teenuse hind

Komponendipõhine hind peab peegeldama toe intensiivsust ja tööjõukulu ning vabadust korraldusel. Omaosalus.

KOV i uus ülesanne

Korraldus- ja juhtumikorralduskulu tuleb arvestada eraldi ning tagada püsivalt.

Investeeringud

Taristu, digilahendused, abitehnoloogia ja teenuse arendamine vajavad pikaajalist vaadet.

Ülemineku garantii

Teenuse järjepidevus ja teenusesaaja õigused peavad olema rahaliselt kaitstud.

Uus vastutus ilma piisava rahata ei ole reform. See on riski ümbertõstmine.

Etapiline rakendamine ja otsused

Üleminek ei alga enne, kui õigused, rahastus, andmed ja valmisolek on koos.

2026 | Suuna otsus

- Lõppvalik, kulu – ja finantseerimis mudelid.
- Õigusaktide muudatuste paketi vajaduste kaardistus.
- Rakenduskava koostamine.

2027–2028 | Ettevalmistus ja piloodid

- Õigusloome ettevalmistamine
- Kvaliteedisüsteemi ettevalmistamine.
- STAR2 ja koolitused.

2028–2030 | Etapiline üleminek

- Alustamine kõrge valmisolekuga KOV dest.

Edasi | Laiendamine

- Mudeli korrigeerimine, laiendamine ja pika vaate investeeringud.

Otsus määrab suuna. Rakendamise tempo peab tuginema valmisolekule ja tulemustele.

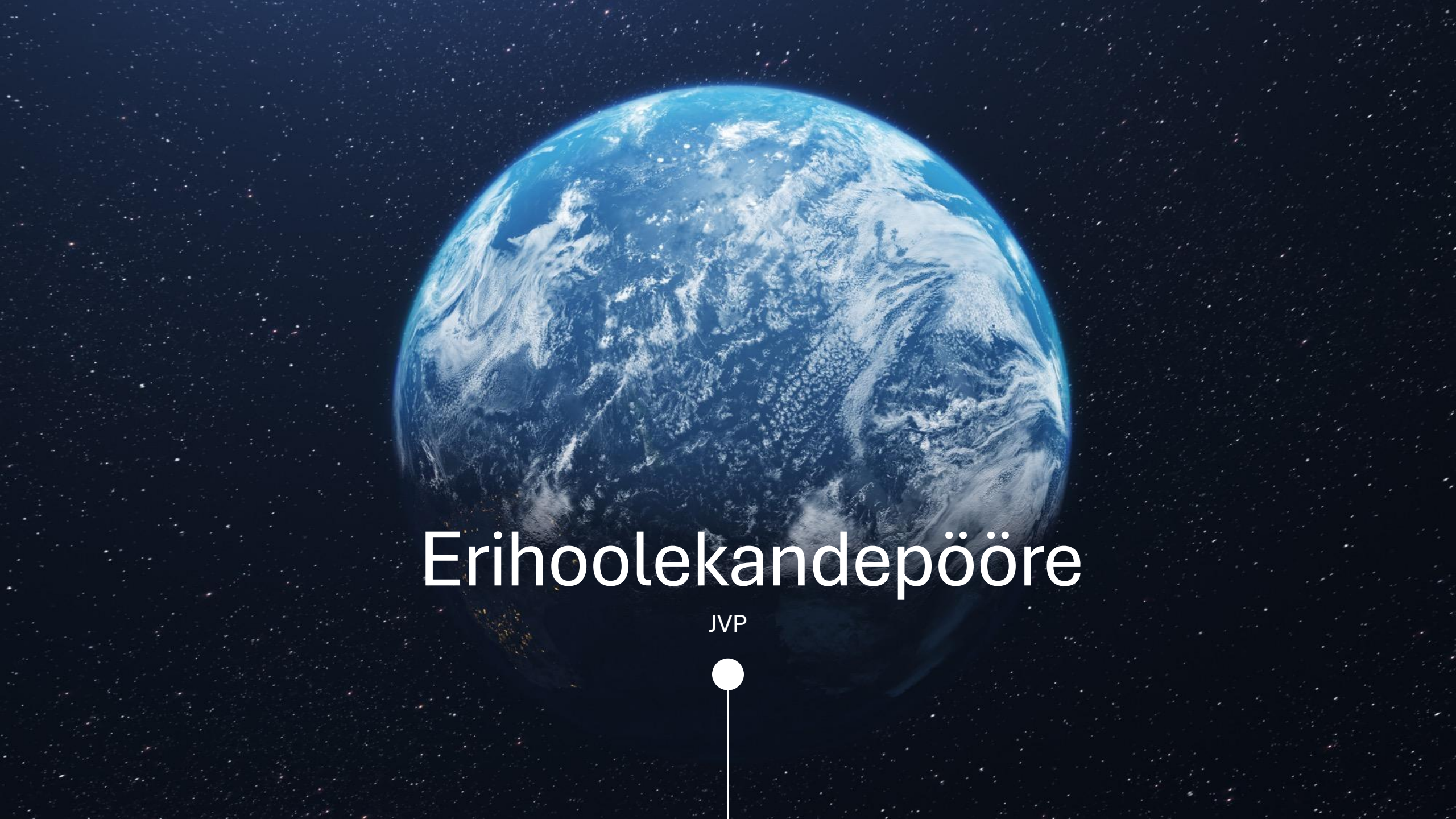
Reformi edu ei mõõdeta dokumentidega ja mudeli muutusega.

Edukas tulemus on siis kui teenuse vajaja saab abi õigel ajal, elada võimalikult kaua oma kodus ja kogukonnas, teha oma valikuid ning lähedane saab olla kindel, et vastutus ei kao asutuste vahele.

**TEENUSESAAJA EI PEA KOHANEMA SÜSTEEMIGA.
SÜSTEEM PEAB KOHANEMA TEENUSESAAJA
VAJADUSEGA.**

Arutelu ja küsimused

Erihoolekandepööre

JVP

